

Tarixi yazmaq - tarixi yaratmaq qədər mühümdür. Əgər yazan yaradana sadıq qalmasa yazılan tarix insanları çaşdıracaq mahiyyət alır.

MUSTAFA KAMAL ATATÜRK

Yaradıcılığına dərin hörmət və ehtiram bəslədiyim Vəsimə İsmayılqızının "Beyləqan" adlı ensiklopedik toplusunun çapdan çıxması məni hədsiz dərəcədə sevindirdi. Onun yaradıcılığının təəssübkeşi və pərəstişkarı kimi kitabı çox maraqla oxudum, mütaliə etdim və bəhrələndim.

Kitab nəfis tərtibatla, yüksək zövq ilə, orijinal üslubda, kütləvi tirajla nəşr olunmuşdur. Əsər Vəsimə İsmayılqızının özünə məxsus yazı üslubuna sədəqət ruhunda ərsəyə gəlmişdir. Bundan əvvəl müəllifin Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin Goranboy rayonuna tarixi səfərlərini əks etdirən "Goranboyda izim qaldı" kitabının hər iki nəşrinin, "Goranboy" ensiklopedik toplusunun, "Azərbaycan olduğu kimi" və digər kitablarının ilk oxucularından olmuşam. Və... hər üç kitab mənim demək olar ki, hər gün müraciət etdiyim masaüstü kitablarım hesab olunur.

Vəsimə İsmayılqızı həmişə öz yaradıcılıq ənənələrinə sadıq qalan, öz yazı üslubu ilə seçilən müəlliflərdəndir. Onun qələmi həmişə bədii, elmlilik, maarifçilik, fəlsəfə və məntiq notları üzərində köklənmiş olur. O, nəyin, nə zaman, harada, necə yazılması məqamına riayət edən yazıçıdır, publisistdir, şairdir, filosofdur, alimdir. Bu xüsusiyyətlər onun hər bir kitabının, hər bir səhifəsinin, hər bir sətirinin, hər bir kəlməsinin, hər bir sözünün ruhuna hopmuşdur. O, sənəti elm, elmi sənət səviyyəsində təqdim edən yazardır. Onun üçün fakt, həqiqət, ədalət, inam hər şeydən önəmlidir. Onun yuxarıda adlarını çəkdiyimiz əsərləri oxucunu faktların doğruluğu, dəqiqliyi, inandırıcılığı ilə heyretlə qoyur. Kitablarda (əsərlərdə) istifadə etdiyi faktların, rəqəmlərin, foto-ların çoxusu ən diqqətli oxucuların da ilk dəfə rastına çıxır və hətta öz sahəsi-

nin mütəxəssisləri və alimləri üçün də yeni, orijinal hesab olunur. İstifadə etdiyi materiallardan xeyli hissəsi əlçatmaz mənbələrdən götürülmüş nadir eksponat nüsxələridir.

Məşhur yunan filosofu Aristotel hələ eramızdan dörd əsr əvvəl söyləmişdir: "Kitab o zaman yaxşıdır ki, onun müəllifi yazmalı olduğunun hamısını yazsın, nə lazımdırsa yalnız onu yazsın, necə lazımdırsa, yalnız elə yazsın". Bu sözlər sanki Vəsimə İsmayılqızı üçün deyilmişdir. "Beyləqan" əsəri müasir dünya standartlarının tələbləri səviyyəsində, yüksək çap mədəniyyətinə uyğun şəkildə nəşr olunmuşdur. Kitab 11 bölmədən ibarətdir. Hər bir bölmə də öz növbəsində öz mövzusunun ruhuna uyğun məqalə, şəkil, xəritə, sxem və cədvəllərlə dolğunlaşdırılmış, bəzədilmiş, zənginləşdirilmişdir.

Müəllif hər bir məqaləni bir elmi mənbə səviyyəsində təqdim edir. Bu zaman çox dəqiq faktlar ön planda verilir. Məqalələr kitabın tələbatına uyğun olaraq yığcam, lakonik üslubda tərtib olunsa da özünün məna dərinliyi, məzmun dolğunluğu, məntiq tutumu ilə oxucu tələbatını tam ödəyir. Əgər belə olmasaydı kitab bir neçə cildədən ibarət ola bilərdi. Bu isə oxucunu yarar və bütün cildlərin əldə olunması problemi yaradardı. Məlum olduğu kimi Beyləqan Oğuz yurdunun qədim diyarlarından biridir. Bu diyar özünün dahi sənətkarları, müdrikləri, alimləri, aqilləri ilə fəxr etməyə layiqdir. Bölgə zəngin tarixə, adət və ənənələrə malikdir. Təsədüfi deyildir ki, Beyləqan rayon icra hakimiyyətinin başçısı İrşad Əliyev "Günəşin sığal çəkdiyi diyar" başlıqlı ön sözdə diyar haqqında belə deyir: "...Beyləqan bu gün ilk ba-

xışdan Azərbaycan Respublikasının sırasıyla rayonlarından biri təəssüratı oyatsa da, əslində bu diyarda böyük bir tarix yaşanmışdır..."

Oxucu diyar haqqında müəyyən bilgilərə malik olsa da Vəsimə İsmayılqızı təqdimatında Beyləqan haqqında bir-birindən yeni, əhəmiyyətli, zəngin və maraqlı faktlara yiyələnir.

Kitabın tərtibi zamanı diyarın qədimliyini biruzə verən əlamətlərdən biri də bir sıra fotosəkillərin, xəritələrin və sxemlərin orijinalda olduğu kimi ağ-qara təsvirdə verilməsidir.

Vəsimə İsmayılqızı bu tipli kitablara qoyulan tələblərə uyğun olaraq region haqqında ümumi məlumat verməklə yanaşı onun təbiəti, iqlimi, relyefi, təbii sərvətləri, flora və faunası əhalisi, infrastrukturunu, mədəniyyət, təhsil, səhiyyə şəbəkələri, təsərrüfatı, tarixi, coğrafiyası, arxeologiyası və başqa maddi və mənəvi sərvətləri haqqında yüksək estetik zövqlə və elmi, bədii, publisistik üslubda bir əsər yaratmağa müvəffəq olmuşdur. Əsərdə bu günə qədər heç yerdə çap olunmamış sayısız-hesabsız elmi faktlar işıq üzü görərək oxucu qəlbində qərarlaşmaq hüququ qazanır. Bununla belə hər bir fakt dönə-dönə cilaləndikdən, doğru libasına büründükdən, həqiqət çərçivəsindən keçdikdən, mütəxəssislər tərəfindən xeyir-dua aldıqdan sonra səhifələrə qonmaq hüququ qazanır. Bir çox hallarda müəllif özü belə faktları aşkarlayan və tədqiq edən tarixçi alim mövqeyindən çıxış edir.

Məlum olduğu kimi bu tipli nəşrlər adətən çox müxtəlif çeşidli ixtisaslara malik alimlərdən ibarət redaksiya heyətinin birgə fəaliyyəti ilə ərsəyə gəlir. Nəzərə alsaq ki, Vəsimə İsmayılqızı bu sanballı əsəri təkbəşinə ortaya qoymuşdur, onun zəhməti və fədakarlığı haqqında dolğun təsəvvür yaranar.

Beyləqan keşməkeşli tarixə malik olan diyarlarımızdandır. Müəllif bölgənin tarixini, hətta peşəkar tarixçilərimizə məxsus səriştə ilə təqdim edir. Əsərin hər məqaləsini oxuduqda göz önündə Mil düzünün, Azərbaycanımızın, Qədim Turan ellərinin zəngin təbiəti, iqlimi, maddi sərvətləri, mənəvi dəyərləri, məğrur insanları canlanır.

Müəllif sanki adamın əlindən tutaraq gah Çingizxan dövrünə aparır, gah Mücirəddin Beyləqanı ilə görüşdürür, gah Örenqala xarabalıqlarından güllü-çiçəkli Beyləqanı göz önünə gətirir, gah da Həzrəti-Cərcis peyğəmbərin ziyarətinə aparır, gah da, gah da... bugünkü abad, azad, firəvan Beyləqana, onun mehriban simalı, saf insanların yanına gətirir.

"BEYLƏQAN"LA BEYLƏQANA SƏYAHƏT

Vəsimə İsmayılqızı "Müəllifdən" başlıqlı ön sözündə yazır: "... İndi isə bu toplusunun yaranma zərurəti barədə. Bunun özəl bir səbəbi var: anam Leyla xanım bu diyarın qızıdır, yəni Beyləqan mənim ana yurdumdur... Deməli, ona bir ehtiram borcum var".

Əziz oxucum, nəzərə alsaq ki, Vəsimə xanım tanınmış çağdaş Azərbaycan yazıçısı İsmayıl Qarayevin övlədidir, onda əsərin bu cür ustalıqla, istedadla, zəngin zövqlə, sənətkarlıqla yazılmasının sirri sənə aydın olar. Belə bir əsəri İsmayıl Qarayev ocağından nur almış bir qələm sahibi yarada bilərdi. Daha doğrusu, yurda məhəbbət və zəngin qələm təcrübəsi olmadan belə sanballı əsər yarana bilməzdi. Müəllif "Beyləqan"a, "Goranboy"da, "Goranboyda izim qaldı", "Azərbaycan olduğu kimi" sanballı əsərlərində püxtələşmiş bir qələmlə qəldi və "Beyləqan"ı Beyləqanın, Milin, Azərbaycanın Türk dünyasının adına layiq bir səviyyədə diqqətimizə təqdim etdi.

Yalnız ümummilli liderimiz, ulu öndər Heydər Əliyevin xeyir-duası ilə ruhlanan bir qələmin məhsulu belə gözəl və əzəmətli ola bilərdi. Bu xeyir-duanı Vəsimə İsmayılqızı hələ "Goranboy" ensiklopedik toplusunu ərsəyə gətirərkən qazanmışdı. Yeri gəlmişkən onu da qeyd etməyi lazım bilirəm ki, Azərbaycanda ilk konkret bölgə haqqında ensiklopedik əsər müəllifi olmaq şərəfi məhz Vəsimə İsmayılqızıya nəşib olmuşdur. "Beyləqan" onun, ümumilikdə Azərbaycanın ayrıca bir bölgəyə həsr olunmuş ikinci ensiklopedik nəşridir.

Kitabın qədim şəkilləri adamı ötən əsrə aparır. Ümummilli lider Heydər Əliyevin Beyləqan rayonuna tarixi səfərlərini əks etdirən fotolar və məqalələr isə bugünkü Beyləqanın firəvan, əzəmətli, abad, məğrur, yenilməz günlərinin başlanğıcı kimi diqqət mərkəzinə gəlir.

Prezident İlham Əliyevin Beyləqan səfərləri isə regiona dövlət qayğısının rəhni kimi böyük qürur hissi ilə qələmə alınmışdır. Belə səfərlərdə prezidentimiz "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət proqramının" və digər Dövlət Proqramlarının həyata keçirilməsi, regionun infrastrukturunun genişləndirilməsi istiqamətində beyləqanlılara yaxın dövlət dəstəyinin olduğunu dəfələrlə vurğulamışdır.

Kitabın ən diqqət çəkən və maraqlı bölmələrindən biri bə Beyləqanın mənəvi sərvəti olan insanların ayrılması "Şəxsiyyətlər" adlanır. Bölmə öz əməlləri ilə yurda şöhrət gətirmiş şəxslərin foto şəkillərindən və onlara həsr olunmuş məqalələrdən ibarət tarixi sənəd ki-

mi çox əhəmiyyətlidir. Ümumiyyətlə, bölgənin tarixində, hətta cüzi xidməti olmuş heç bir şəxs diqqətdən kənar qalmamışdır. Dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi üçün Çernobıl fəlakəti zamanı sağlamlıqlarını itirmiş şəxslər, İkinci Dünya Müharibəsində iştirak etmiş, həlak olmuş, itkin düşmüş şəxslərin siyahısı onun qələminin qüdrəti ilə tarixə qovuşur.

Kitabında oxucunun hissələrini məhsərə çəkən bölmə isə "Birinci Qarabağ Müharibəsi Şəhidləri" adlanır. Bölməyə Beyləqan şəhidlərinin fotosəkillərindən və onlara həsr olunmuş məqalələrdən ibarət qəhrəmanlıq qalereyası kimi baxmaq olar. Müəllif bölməyə daxil olan fotoları ağ-qara təsvirdə verməklə onları bir məhəbbətin, bir həsrətin sakinləri kimi təqdim edir. Qarabağ müharibəsinin əlilləri və veteranları da həssas müəllifin diqqətindən kənar qalmır. Onların adları ayrıca cədvəldə hamı tərəfindən qəbul olunmuş əlifba sırası ilə verilmişdir.

Ümumiyyətlə, müəllif kitabın tərtibi zamanı beynəlxalq standartlara, qarşıya qoyduğu reqlamentə və yazılmamış insani hissələrə dərin hörməti əsas götürmüş, öz məramından zərər qədər də olsa kənara çıxmamış, yaradıcılıq manerinasına sadıq qalmışdır. Bütün bunlar həssas oxucu qəlbində müəllif şəxsiyyətinə dərin hörmət və ehtiram işığı çiləyir.

"Beyləqan folkloru", "Beyləqan mətbəxi", "Beyləqanın söz dünyası" bölmələrinin də kitabə daxil edilməsi əsərin dəyərini və oxucularının sayını, yaş və mövqə çevrəsini genişləndirir.

Əziz oxucularım, sizləri şair, publisist, filosof, alim Vəsimə İsmayılqızının "Beyləqan" ensiklopedik toplusunu əldə etməyə, oxumağa, mənimsəməyə dəvət edirəm. (Bir Çin atalar sözüdə deyilir: "Əşitdiyimi unudacaq, gördüyümü yadımda saxlayacaq, özüm elədiyimi anlayacaq, kəşf etdiyimi istifadə edəcəyəm...") Bununla siz, Azərbaycanımızın, Türk dünyasının, nəhayət dünyanın bir parçası olan bir diyarına səyahət etmiş, onun zəngin tarixi salnaməsi ilə yaxından tanış olmaq imkanı əldə etmiş olarsınız.

Kitabın xüsusi zövq, məhəbbət və səriştə ilə yaradılması onun bütün səviyyədə olan oxucuların - tamamilə bir-birindən fərqlənən ayrı-ayrı peşə sahiblərinin maraqlı dünyasını təmin edəcək, hər bir tarixçini, folklorşünasın, alimin, müəllimin, şagirdin, tələbənin, hətta evdar qadının həmişə müraciət etdiyi elmi mənbə, məxəz, dərs vəsaiti, soruq kitabı və yaxın həmsöhbəti olacaqdır. Ən əsası isə odur ki, Vəsimə İsmayılqızı qələmindən nur almış, ərsəyə gəlmiş, Beyləqana və beyləqanlılara ünvanlanmış bu əsər Azərbaycanın elm, sənət, təhsil, mədəniyyət və salnamə tarixində özünəməxsus yer tutacaqdır.

Sonda sözü müfransız filosofu və riyaziyyatçısı Rene Dekartın bir fikri ilə tamamlayıram: "Yaxşı kitabları oxumaq keçmişin ən yaxşı adamları ilə söhbət etmək deməkdir".

Zənnimcə Vəsimə İsmayılqızı bu yolla sizin ən yaxın köməkçiniz olacaqdır.

İSGƏNDƏR SƏKLİKOV,
əməkdar müəllim